

Októberi fordulat

*Hatvanöt éve, hatvanöt éve,
már hatvanöt éve.
Betonlapot rá és követ rá,
mert elmúlt, és nem jó, ha visszajön
a kigyózó ösvényeken.
Mert visszajön,
és megelevenednek a csontok, szólnak
hozzád, de te nem felelhetsz nekik
értelmesen, csak kiáltani tudsz indulatos dühkitöréssel,
mint a zárt intézetbeliek,
a fényes üvegcsarnok láttán,
mely ott magasodik a betonlap fölött.
És már kiáltani sem tudsz.*

Furcsa őszt volt, mintha nyár lett volna, és a zöld levelek sehogy sem akartak megsárgulni, megbarnulni, megpirosodni és lehullani a fákról, hiába rezegett a levegőt állhatatosan, kitartóan a repülőgépek tompán morajló egyenletes zúgása, a zárt kötelékben magasan úszó repülőrajoké, melyek hajszálpontos távolságban követték egymást, mint az alattomos falakba tömörült vad hordáé a támadás előtt. A jegyző tizenkét éves fia katonai távcsövön át nézett látható élvezettel a napsütésben csillogó gépmadarakra, és jókedvűen mondta, hogy ezek amerikai nehézbombázók, azok a kisebbek pedig ott körülöttük vadászgépek. Aztán hozzátette még, hogy jól látható, amint egyik-másik pilóta kíváncsian letekint a falu házaira. Nem sokkal később hatalmas robaj, zuhanás, recsenés ijesztő zaja hallatszott a távolból, nagyon messziről, de úgy, mintha itt a közelben robbantottak volna föl egy betonépitményt. Elállt tőle az ember lélegzete. Másnap váratlanul hosszú kocsisor érkezett a faluba, és megszállta a Nagy utcát. Battyu, battyu hátán, és egész családok összezsúfolódva, összepréselődve egymás mellett. A férfiak lekászálódtak a bakról, hogy megmozgassák elzsibbadt tagjaikat. Nem szóltak egy szót sem, nem néztek senkire, csak maguk elé néztek konokul. A szekérkaravánt terepjárók és teherautók követték. Katonák ugrottak le róluk, számlálgatták a töltényeket, és margarinos kétszersültet majszoltak. Egyikük páncéltörőjét mutogatta, és magyarázott közben azoknak a báméskodóknak, akik körbeállták, tudott ugyanis magyarul. Néhány óra

múlva fölkerelkedtek a jövevények, és elhajtottak, elrobogtak észak felé. Porzott utánuk az országút. Csak három teherautó maradt hátra – mindegyikhez hozzákapcsolva egy-egy tábori üteg -, és egymás után bekanyarodott a falu legszélső keleti utcájának egy üres telkére. Ott a katonák sebtében fölállították az ütegeket hajszálpontos távolságban egymás mellé, hogy a rétre lehessen célozni velük. A tiszt parancsokat osztogatott. Két közlegény nagy köteg telefonvezetékét bontott szét, és egyikük ezt a vezetékét addig húzta maga után lefektetve a földre, amíg az erdőbe nem ért vele. A másik gépfegyvert cipelt a vállán, és az erdőbe érve nagy nehezen megmászta a legmagasabb fát. Akkor már a társa is fönt állt egy vastag ágon, és tüzetesen szemügyre vette az előtte jól látható terepet, neki ugyanis messzelátó lógott a nyakában. Hamarosan fölkatagott a gépfegyver, és golyók füttyültek el az ágak fölött. A tiszt a füléhez illesztette a telefonkagylót, fölcsattant a parancs, és mindhárom üteg egyszerre dördült el. Mintegy két óráig tartották tűz alatt a rétet, mely az erdőtől egészen a Tisza magas töltéséig ért. Most víz és nád helyett sűrű kukoricás nötte be, közbül itt-ott paprika- és dinyaültetvény. Alkalmas terep a katonai előrenyomulásra. Egyszerre csak – mintha elvágták volna – megszakadt a gépfegyverkattogás. A két katona sietett vissza az erdőből. Motorberregés, és a három teherautó a baktató ütegekkel együtt elrobogott az országúton. Aztán csönd lett, olyan csönd, amilyen talán még sohasem volt erre felé. Ismét katonák jöttek, csak ezek már gyalogosan. Óvatosan az erdő felől jöttek kezükben lövésre kész géppisztoly, de nem húzták meg a ravaszt, mert semmi sem történt, egy puska lövés sem hangzott föl sehonnan. A házfalak mellé húzódva osontak előre, és elárasztották a falut. Anynyian voltak, hogy a Kisfaludy utcába is jutott belőlük, mely kihaltan látszott, mint a többi is, pedig nem volt kihalt, csak az emberek behúzódtak a házuk belsejébe, mint a csigák, ha veszélyt érzékelnek. Sötétedéskor dörömböltek a katonák a kapun, és ha nem nyitották ki, betörték rajta, vagy átmásztak a kerítésen, s kopogtatás nélkül benyomultak a házba. Bort követeltek, és zsebre vágták az ébresztőórát. Ahol nem volt bor, ott ráparancsoltak a házigazdára, hogy

hozzon a szomszédból, és a vizeskannát a kezébe nyomták Itt is, ott is lányok sikoltoztak. Az egyik család másnap még a sötétedés beállta előtt a padlás egyik rejtett zugában ágyazott magának fekhelyet, ahová csak üggyel-bajjal: lehajolva vagy négykézláb lehetett bejutni. A szűk ajtónyíláshoz, mely lécekkel volt álcázva, vasvillát és fejszét állítottak minden eshetőségre készen. Elvéve puskalövés hallatszott. Ismét és ismét dörömböltek, meg sikoltoztak valahol, s a kutyákat sem hallgattatta el senki. Sokáig nem aludt el a család egyik tagja sem, pedig legalább a gyerekek elaludhattak volna, hiszen fejük fölött szaporán és puhán pattogott a cserép, mintha valahol a távolban szakadatlanul doboltak volna. – Galambok járkálnak a tetőn, mondta a kisebbik fiú. – Dehogy, mondta a bátyja -, csak az eső esik. Egy délután öt-hat fegyveres katona szállásolta be magát hozzájuk. Csöndesek voltak, nem kértek semmit, és javakorabeli, sőt idősebb is akadt köztük, aki nyilván kordában tarthatta a többieket. Miután kézzel-lábbal nagy nehezen megmagyarázták, hogy éjszakára is ott akarnak maradni, a házigazda látva, milyen rendes emberek a vendégei, szalmát terített le nekik a nagyszoba padlójára – fekhelyül. Ez az idősebb katonaember, akinek már őszülni kezdett itt-ott a hajszála, a gazdasszony iránt érdeklődött, és elgondolkodva nézett, mintha nem értené, vagy inkább nagyon is értené, hogy nincs háziasszony. Persze hogy volt háziasszony, csak elmenekült előlük a rejtekhelyére, mielőtt még láthatták volna. Ezek a katonák megbámulták a szentképeket és a színes falmintákat. De azon is csodálkoztak, hogy a házigazda kéretlenül egy kanna bort hoz nekik, és tiszta poharakat tesz eléjük az asztalra. Mindezt hálásan megköszönték, és másnap reggel, mielőtt eltávoztak volna, egy jókora darab feke-

te kenyeret és egy zacskó sárga kristálycukrot hagytak az asztalon – becses hiánycikk volt mindkettő akkoriban - a szoba egyik sarkában pedig két géppisztolyt töltényekkel együtt, ám ezeket a veszélyes holmikat a házigazda sietve utánuk vitte. Lassan múltak a napok, olyan lassan, mintha minden nap egy egész hétig tartana. Egyszer csak váratlanul civilek állítottak be hozzájuk, köztük egy asszony is. Komoran néztek szét a szobában, és ez az asszony a foga-sra akasztott kabátokat tapogatta. De csak egyet vittek el belőlük. A kamasz tudott a nyelvükön, s ez láthatólag meglepte és megnyugtatta őket. Szótlanul eltávoztak. Civilek jártak másutt is, de ezek már embereket hajtottak maguk előtt, asszonyt és öregembert is, mert állítólag fegyvert rejtegettek. Azt suttogta valaki a falubeliek közül, hogy a községháza pincéjének a közepén tócsában áll a vér, mely még a folyosóra is kiszivárog. Napok múltak el így állandó rettegésben, váratlan fordulatokkal terhesen. Egy hajnalon aztán ezek a civilek a községháza udvarába rendelt öt-hat - jobbára tanyai – lovas-kocsis gazdával magatehetetlen emberroncsokat vitettek a szekerekre, és kihajtottak velük a falu határába. Fegyverropogás hallatszott onnan. A falu kábultan várta, mi lesz még.

*A havasok ordasai ellen
már fejszével, vasvillával nem kell
védekeznünk, mert a falkák
széttépték egymást,
és a zord idő is közbeavatkozott.
Még csak az hiányzik,
hogy tetvektől ellepetten
saját magunkat tépjük szét.
Ez azonban lehetetlen.*

